

УДК 631.15

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*Т. В. Кузькіна,
старший викладач кафедри маркетингу і дизайну,
Міжнародний університет бізнесу і права*

У статті розглянуті загальнонаціональні функції, завдання, а також роль держави в системі соціально-трудоу відносин. Розглянута державна політика зайнятості населення.

In the article, it is considered nationwide functions, tasks and state role in a system of social and labour relations. It is also considered government policy of population employment.

ВСТУП

Формування соціальної держави не можливе без ефективної взаємодії органів державної влади з об'єднаннями й організаціями, які представляють соціально-економічні й політичні інтереси різних груп населення, передусім таких визначальних в економічному аспекті груп, як наймані працівники і роботодавці. Для становлення й розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки важливо формування саме української національної моделі соціальної взаємодії. Могутнім суспільно-політичним чинником становлення в Україні соціальної держави має стати усвідомлення і практична реалізація державною владою, об'єднаннями роботодавців, найманих працівників, суспільством в цілому основних принципів соціального партнерства.

Ефективні партнерські відносини владних структур з об'єднаннями роботодавців та найманих працівників, інституалізація цих відносин не лише покращує соціально-економічну ситуацію в країні, але й звільняє державу від багатьох соціальних функцій.

Провідні вчені-економісти в галузі соціально-трудоу відносин вважають, що за сучасних умов в Україні необхідне суттєве посилення як за масштабами, так і за результативністю державного впливу на формування національної моделі соціально-трудоу відносин, на поширення соціального партнерства.

Державний вплив полягає у створенні за участю організацій роботодавців і найманих працівників ефективної системи соціального партнерства та запровадженні механізму, що забезпечує життєдіяльність цієї системи заради задоволення суспільних потреб у галузі соц-

іально-трудоу відносин. Основними функціями при цьому в системі соціального партнерства визначені: законодавча, право- і нормотворча, прогностична, організаторська, контрольна й арбітражна.

Соціальна держава, яку проголошено в Конституції України, бере на себе цілий комплекс загальнонаціональних функцій в галузі забезпечення гідного життя і вільного розвитку людини — освіти, охорони здоров'я, культури, реалізації в трудовій сфері, соціального захисту, тобто здійснення соціально орієнтованої політики, що має безпосереднє відношення до соціального партнерства. Саме держава має коректувати стихійні процеси майнового розшарування суспільства, встановлювати і гарантувати дотримання мінімальних соціальних стандартів (розмірів пенсій, допомог, заробітної плати і т. ін.), турбуватися про безпеку громадян тощо.

ЗАВДАННЯ

Завдання держави саме і полягає у створенні за участю організацій роботодавців і найманих працівників ефективної системи соціального партнерства та запровадженні механізму, що забезпечує життєдіяльність цієї системи заради задоволення суспільних потреб у галузі соціально-трудоу відносин.

Держава в соціальному партнерстві відіграє кілька важливих ролей: власника, роботодавця, законодавця, арбітра (посередника), координатора. Стосовно державних підприємств органи державної влади виступають як роботодавці і, відповідно, виконують характерні для роботодавців функції (зокрема, укладання і виконання колективних договорів). Інші ос-

новні функції держави в системі соціального партнерства такі: законодавча, право- і нормотворча, прогностична, організаторська, контрольна й арбітражна. Розвиваючи систему соціального партнерства, держава ратифікує конвенції Міжнародної організації праці, що передбачають покращання умов для працівників і роботодавців порівняно з чинним національним законодавством і має забезпечувати виконання їх.

Заради створення і розвитку в нашій країні ефективної системи соціального партнерства держава має взяти на себе й ефективно виконувати такі функції:

- узгодження між партнерами на національному рівні основних напрямів соціально-економічної політики в цілому, включаючи розробку мінімальних соціальних стандартів, основних критеріїв і показників соціальної справедливості, заходів захисту суб'єктів соціально-трудова відносин;

- формування й удосконалення механізмів і інститутів, що сприяють узгодженню інтересів соціальних партнерів на всіх рівнях;

- створення відповідних органів для вирішення завдань розвитку соціального партнерства і регулювання соціально-трудова відносин;

- сприяння розширенню участі трудящих в управлінні підприємствами, у власності й у прибутках, а також у державних і громадських справах;

- розвиток і стимулювання переговорного характеру процесу врегулювання конфліктів і протиріч, що виникають між сторонами;

- зменшення кількості й пом'якшення гостроти соціальних конфліктів шляхом розвитку і вдосконалення практики застосування мирних і узгоджувальних процедур;

- формування реальних відносин соціального партнерства на державних підприємствах;

- заохочення роботодавців і працівників до розвитку відносин соціального партнерства;

- сприяння поширенню ідеології і культури соціального партнерства.

Держава як гарант конституційних прав громадян, найбільший роботодавець, законодавець, арбітр та активний учасник соціально-трудова відносин має бути ініціатором розвитку системи соціального партнерства, а отже, сприяти укріпленню позицій представницьких органів як роботодавців, так і найманих працівників. Тому одним із основних завдань демократичної держави у формуванні громадянського суспільства і, зокрема, розвитку соціального партнерства має бути законодавче та органі-

заційне забезпечення розвитку представницьких органів найманих працівників, сприяння підвищенню їхньої ролі у становленні й розвитку партнерських відносин [1].

Метою державної політики зайнятості в Україні є створення умов для повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості та зменшення безробіття.

Державна політика зайнятості базується на таких основних принципах:

- пріоритетності забезпечення повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості в процесі реалізації активної соціально-економічної політики держави;

- відповідальності держави за формування та реалізацію політики у сфері зайнятості населення;

- забезпечення рівних можливостей громадянам, які проживають на території України, у реалізації їх конституційного права на працю;

- ефективного використання робочої сили та забезпечення соціального захисту громадян від безробіття;

- співробітництва уряду України, організацій працівників і роботодавців у сфері зайнятості населення на основі паритетності та рівності сторін соціального партнерства;

- пріоритетності норм чинних міжнародних договорів у сфері зайнятості населення, згода на обов'язковість дотримання яких надана Верховною Радою України.

Зайнятість населення, що проживає на території України, забезпечується державою шляхом проведення державної політики зайнятості. Продуктивна зайнятість реалізується в процесі здійснення трудова відносин між працівником і роботодавцем. Громадянам належить виключне право вільно обирати види діяльності, не заборонені законодавством, у тому числі не пов'язані з виконанням оплачуваної роботи, а також професію та місце роботи відповідно до своїх здібностей. Примушування до праці у будь-якій формі забороняється, якщо інше не передбачено законом.

Відносини у сфері зайнятості регулюються Конституцією України, Законом України "Про зайнятість населення", Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", іншими нормативно-правовими актами.

Основними напрямками державної політики зайнятості є:

- сприяння зайнятості населення шляхом збереження ефективно функціонуючих та створення нових робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм

власності;

- сприяння підготовці робочої сили, професійний склад і кваліфікаційний рівень якої відповідає потребам ринку праці;

- підтримка самостійної зайнятості населення, розвитку підприємництва;

- сприяння підвищенню якості робочої сили, розвитку системи професійного навчання кадрів упродовж усього життя з урахуванням потреб ринку праці;

- посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості;

- підтримка громадян, які не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці;

- соціальна підтримка безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості, з метою повернення їх до продуктивної зайнятості;

- забезпечення соціального захисту громадян України, які працюють за кордоном;

- сприяння розвитку системи колективно-договірного забезпечення повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості.

Держава гарантує працездатним особам: добровільність праці, вибору або зміни професії та виду діяльності, одержання заробітної плати відповідно до законодавства; захист від необгрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи; безоплатне сприяння у підборі підходящої роботи; професійну орієнтацію і професійну освіту відповідно до покликання, здібностей та з урахуванням потреб ринку праці; компенсацію матеріальних витрат у зв'язку з направленням на роботу в іншу місцевість відповідно до законодавства [2].

Працівникам, трудовий договір з якими було розірвано з ініціативи роботодавця у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, в тому числі у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією, банкрутством або перепрофілюванням підприємства, скороченням чисельності або штату працівників, військовослужбовцям, звільненим з військової служби у зв'язку із скороченням чисельності або штату без права на пенсію, за умови їх реєстрації в державній службі зайнятості протягом 30 календарних днів після звільнення, гарантується право на достроковий вихід на пенсію за півтора року до встановленого законодавством строку, що визначається на день звільнення, для осіб передпенсійного віку, які мають страховий стаж для чоловіків 25 років, для жінок — 20 років, а для осіб, які мають право на пенсію на пільгових умовах, — стаж роботи, який дає право на цей вид пенсії.

Держава забезпечує надання додаткових гарантій щодо зайнятості громадянам, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці, у разі їх звернення за сприянням у працевлаштуванні до державної служби зайнятості. До зазначених категорій громадян належать: жінки, які мають дітей віком до 6 років; одинокі батьки, які мають дітей віком до 14 років або дітей-інвалідів; молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, завершила професійну підготовку та перепідготовку, звільнилася зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби і якій надається перше робоче місце, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; особи передпенсійного віку (чоловіки по досягненні 58 років, жінки — 53 років); особи, звільнені після відбуття покарання або примусового лікування; особи, які входять до складу сім'ї, де двоє або більше її членів є безробітними (чоловік, дружина та неодружені діти, які проживають разом з батьками); особи з обмеженими фізичними та розумовими можливостями, які не досягли пенсійного віку.

Для працевлаштування зазначених категорій громадян місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за поданням центрів зайнятості встановлюють квоту робочих місць до 5 % від загальної кількості робочих місць, у тому числі з гнучкими формами зайнятості.

РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Державним органом, який забезпечує додержання наданих державою громадянам гарантій зайнятості та соціального захисту від безробіття, є державна служба зайнятості. Основними завданнями державної служби зайнятості є:

- надання громадянам, які до неї звертаються, соціальних послуг та здійснення матеріального забезпечення відповідно до Закону України "Про зайнятість населення" і Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття";

- надання роботодавцям за їх заявами послуг щодо добору працівників, у тому числі шляхом професійного навчання громадян, які звернулися до державної служби зайнятості з метою подальшого їх працевлаштування;

- здійснення контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення та про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття;

— інформування населення та органів виконавчої влади про послуги, що надаються державною службою зайнятості, та результати її діяльності;

— створення банку даних про вільні робочі місця та вакантні посади на підставі інформації роботодавців;

— забезпечення громадянам вільного доступу до інформації про вільні робочі місця, вакантні посади, умови праці та її оплати, юридичну адресу роботодавців;

— надання громадянам, інформаційних і консультаційних послуг з питань сприяння у працевлаштуванні або започаткуванні власної справи;

— облік громадян, які звертаються до служби зайнятості, реєстрація їх у встановленому порядку як безробітних, облік наданих послуг;

— підбір підходящої роботи та сприяння зареєстрованим безробітним у працевлаштуванні або започаткуванні власної справи, в тому числі шляхом професійної освіти;

— систематизація одержаної роботи в установах законодавства.

ВИСНОВКИ

З метою реалізації державної політики зайнятості Кабінет Міністрів України розробляє, а Верховна Рада України затверджує державну програму зайнятості населення. Державна програма зайнятості населення розробляється на підставі основних прогнозних параметрів соціально-економічного розвитку України, державних, галузевих та регіональних програм у частині їх впливу на сферу зайнятості. У державній програмі зайнятості населення визначаються пріоритети у сфері зайнятості, механізми їх реалізації, джерела фінансового забезпечення її виконання, прогнозні загальнодержавні й територіальні показники зайнятості та безробіття. Реалізація державної програми зайнятості населення здійснюється шляхом

виконання планів дій та заходів щодо сприяння зайнятості населення, які розробляються з урахуванням основних показників ринку праці Міністерством праці та соціальної політики за участю інших центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Територіальні та місцеві програми зайнятості населення є механізмом реалізації державної програми зайнятості населення в регіонах і складовими програм їх соціально-економічного розвитку. У територіальних та місцевих програмах зайнятості населення визначаються основні показники ринку праці та заходи, спрямовані на збалансування попиту і пропозиції робочої сили на територіальних ринках праці, соціального захисту безробітних, забезпечення додаткових гарантій зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на однакових умовах конкурувати на ринку праці.

Література:

1. Прокопишак К.В., Біттер О.А., Кушнір Л.А., Козак Т.Р. Соціально-економічна суть особистих господарств населення // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник нац. ун-ту "Львівська політехніка". — Львів, 2001. — № 17. — С. 493—499.

2. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 288 с.

3. Благодатний В.І. Білоусова С.В. Управління трудовими ресурсами в АПК. — Херсон: МУБіП, 2006. — 310 с.

4. Олійник В.М., Саєнко М.Г. Добір кадрів: актуальність, принципи // Економіка АПК.— 2005. — № 4. — С. 102—107.

5. Гудзинський О. Сільська зайнятість: стан, перспективи й напрями регулювання // Україна: аспекти праці. — 1999. — № 5. — С. 11—18.

ПЕРЕДПЛАТА 2009

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 467-65-28);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"